

אנשי השנה

תשל"ג

העולם

סלואדור איינדה: טראגדיה

חודש לפני סוף תשל"ג היה נדמה שר"צ'רד ניקסון הוא איש השלום של השנה. נפילתו מאיגרא רמה של ניצחון בחירות מסחרר לבירא עמיקתא של ווטרגייט, היתה אחת הדרמות הפוליטיות הגדולות במאה ה-20. אולם דרמה זו התגמדה לפתע. כאשר פרצו הלהבות מארמון הנשיאות בסנטיאגו. דמותו הטראגית של סל' וואטורה איינדה האפילה על הכל.

איינדה סימל תיקווה גדולה: לבצע בדרך דמוקרטית, ללא שפיכת דמים, את הרפורמה החברתית הדרושה ב- אמריקה הלאטית — בשנת המנוצלת עליידי מעמד שליט מקומי ריאקציוני ומנופולים זרים. איינדה לא היה מסוגל להגשים תיקווה זו.

כי הפוליטיקאי הממושקף, בעל ההופעה השיגרתי, נקלע בין שתי אייאפשרויות. הוא לא יכול ולא רצה לבצע את התמורה באמצעות הנשק, עליידי חימוש התמור נים נגד המנוצלים. אבל הוא גם לא היה מוכן לבצע את התמורה באטיות, בסבלנות אינסופית, מבלי לגרות יתר על המידה את בעלי הכוח.

הסוף היה כימעט בלתי נמנע. הלאמת רכוש המונור פולים הזרים העמיד את משאביהם לרשות הריאקציה המקומית. הריאקציה שלטה בצבא. כאשר היה ברור שאי אפשר לעצור את הרפורמה בדרך אחרת, הופעלו הקצרי נים. מטוסי הקרב הפציצו את הארמון. איינדה התאבד. עוד הלום יפה מת.

המרחב

המלך פייסל: ריח הנפט

העולם הערבי היה גם השנה משופע באישים רבוי פעלים, שמילאו את החלל בהמולה. מבלי שנעשה כימעט דבר כדי לתקן את החולשות היסודיות של החברה הערבית.

מועמר קדאפי הלובי התרוצץ ללא הרף, הלאים את הנפט בארצו, שיכנע מדינות אפריקאיות לנתק את יחסיהן עם ישראל, מימון פעולות טרור.

שכנו, אדייחביב בורגיבה, חידש לפתע את יוזמתו ההיסטורית למען שלום ישראל-פלסטיני, אך התייאש במהרה כאשר נתקל בטכסיסי ההתנגדות וההשהייה המי חוכמים של גולדה מאיר ואבא אבן. חשוב יותר היה המיפגש ההיסטורי בין כוחות-שלום ישראלים ובין כוחות- שלום ערביים אמיתיים, בהנהגת לוחמי-השלום המצרי האלדר מוחייארידין.

האיש שעלה במפתיע לגדולה היה מלך סעודיה, פייצ'י, ראש המחנה הערבי הפרוימערבי, היושב על אוצרות-נפט אגדתיים. אחרי שנשיא מצריים, אנואר אדיסאדאת, פירסר זמן רב בין אייחיות להילחם ואייחיות לכרות שלום, נאלץ לבקש את עזרתו של שייך-הנפט מס' 1 בעולם.

המחסור הגובר בנפט, שחדר לראשונה לתודעת הציר בור העולמי בתשל"ג, העלה את מניותיו של פייצל, והעביר את זירת-המאבק העיקרית בין ישראל והעולם הערבי משדה-הקרב אל שטח הנפט.

דת

שלמה גורן: ממזרות

עם בחירתו של ישימה גורן כרב ראשי אשכנזי בוצעה ברית-הנשואין בין צמרת המערך והרבנות הראי שית. היו אלה נשואין דורצדיים: גורן הפך רבי-מטעם, ואילו הממשלה נאלצה לבצר את הכפייה הדתית.

הבחירה היתה תשלום שכר עבור פעולתו העקשנית והמסוכנת של גורן לסילוק מיטרד שהפריע לשליטון: פירסר זוג ה"ממזרים", שלא יכלו להתחתן.

גם בחירתו של גורן היתה מלווה בהתחכמות: ברגע האחרון עשה קנוניה והדית, במפתיע, את יצחק רחמים נסים מכס הרב הראשי הספרדי, שם יכול היה להתחרות במקומו נבחר בעזרת גורן, דוקא רב קנאי יותר, אך חוק פחות: עובריה יוסף. אולם גם זוג זה התחיל במהרה להתקוטט, ובארץ נפוצה הבדיחה על נסיונו של הרב האשכנזי להוציא את ספר עובדיה מן התנ"ך, ול- הכניס במקומו את ספר גורן.

כל פרשות גורן מבליטות את התוצאה הכפולה של אייחפרדת הדת מן המדינה: מצד אחד — השחתת הדת והפיקחה למכשיר פוליטי; ומצד שני — הטלת הכפייה הדתית על הציבור החילוני.

כלכלה

אהרון דוברת: "עשיר מטעם"

המשק הישראלי עמד בתשל"ג בסימן אינפלציה דוהרת שלא היה דוגמתה מאז קום המדינה. במידה לא מועטה השפיעו על כך ההתרחשויות האינפלציוניות בחו"ל. אולם גם למדיניות הממשלה, שבשנת בחירות רצתה להקל על עומס המיסים ולתת הקלות בתחומים כלכליים שונים, היה חלק חשוב בתהליך זה שהעמיד את המשק בסכנה. אבל התופעה הבולטת ביותר בחיי הכלכלה של ישראל היתה התרחבותו של מעמד "העשירים מטעם" — שיכבה רחבה של אנשים, שהמיסטר הכלכלי הקיים בישראל טיפה אותם, השמין את חשבונות הבנק שלהם והפך אותם למיליונרים.

את מעמד "העשירים מטעם" ייצג השנה אהרון דוברת מנכ"ל החברה החצי ממשלתית 727 — קונצרן ענק ששלח את זרעותיו לכל שלוחות המשק הישראלי. כאשר נחשף והתגלה כיצד העניקה חברת כלל למנהלה הכלכלי, כמו לפקידים בכירים אחרים שלה, הטבות ומניות בסכומים של מאות אלפי ל"י בשנה, גרמה להתעשרותם תוך נסיון לעקיפת חוקי המיסים במדינה — הסתבר עד כמה מושחת ורקוב המימסד הכלכלי בישראל המרוכז בידיו של הבוס הגדול — שריהאוצר פנחס ספיר.

מדע

אנדר"י סחרוב: קול המצפון

המאורע המדעי החשוב ביותר של תשל"ג היה ללא ספק מיבצע הסקוילאב — שליחת המעבדה המאויישת לחלל בידי אנשי תוכנית החלל האמריקאית.

אך יותר מאשר בהישגים מדעיים בלטו השנה שמותיהם של אנשי-מדע כמבטאי המצפון האנושי.

את אלה סימל יותר מכל אדם אחר אנדר"י סחרוב, הפיסיקאי הסובייטי המהולל, אבי פצצת האטום הרוסית. סחרוב בעל השם העולמי, יצא למאבק גלוי ואמיץ נגד דיכוי רוח האדם וזכויותיו בברית-המועצות. למרות הסכנה המוחשית כי ייאסר, יועמד למישפט ויוענש, כדוגמת מה שאירע השנה לחבריו בברית-המועצות, לא נרתע סחרוב מלהשמיע את קולו ברמה.

על רקע זה בלטו שתיקתם של אנשי המדע בישראל. מלבד במקרה חריג אחד — המאבק נגד חקיקת חוק באדר" עופר הורקוני בכנסת, בו נטלו אנשי המדע חלק פעיל — ומלבד צירופם מאונס למאבק למען התרת עליית יהודי ברית-המועצות, רעמה שתיקתם של אנשי המדע בישראל, שניתקו את עצמם מהמאבקים הפוליטיים והמוסריים ש- נישטו בלב החברה הישראלית.

עיתונות

תמר מרוז: מחקר מעמיק

סערת הרוחות הגדולה ביותר שהצליח לחולל מיבצע עתונאי כלשהו בתשל"ג, התחוללה סביב פרשה שהתרחשה לפני 40 שנה. במשך שבועות להטו השנה הרוחות בחיים הציבוריים בישראל, סביב תידוש פרשת רצח ארלוזורוב, היתה זו כתבת מחקר של כתבת הארץ תמר מרוז, שגם כתבות-מחקר אחרות שלה השנה היו בבחינת מיבצי עים עיתונאיים חשובים, שעוררה את הסערה. תמר לא גילתה למעשה כל עובדות הדשות, נוסף על אלה ש- נחשפו כבר במרוצת השנים. אולם ריכוז החומר וצורת הגשתו, היה בהם כדי לגרום להתרגשות המחודשת.

מבחינת גידול השפעתה על המימסד היתה זו שנה טובה לעיתונות הישראלית. היא הצליחה לשמש כלי ביטוי לדעת הקהל, אולי בגלל התקרבות מועד הבחירות. כתב צאה מכך היה לה חלק מכריע בניצחון שנחלה דעת הקהל הן בפשיטות שחיתות כמו אוטוקארט, העמדתו לדין של מוטי פרידמן מנכ"ל נתיבי נפט לשעבר, או בלחץ של מיסלגות הימין להקמת הליכוד. לעומת זה במאבקים מהיר תיים, כמו הקרב בחוק באדר-עופר או פרשת איקרית ר- בירעם — לא יכלה העיתונות לזקוף לזכותה כל הישג.